

Aktuální otázky lidských práv

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

v aktuálním Bulletinu najdete nejen novinky z oblasti mezinárodní trestní spravedlnosti, Evropské unie a České republiky, ale navíc i velmi zajímavý text o studiu lidských práv v Benátkách, na který bychom vás rádi upozornili.

Tématem říjnového čísla je udělení Nobelovy ceny za mír čínskému disidentovi Liou Siao-po. Tato událost rozvířila nejen debaty na téma lidských práv v Číně, ale také otázku vztahů mezi USA a Čínou, respektive americké zahraniční politiky. Text Lukáše Hodera naváže na zářijový Bulletin a ukáže riziko přílišného tlaku ze strany USA na Čínu nejen v oblasti lidských práv. Tento problém si uvědomují jistě i tvůrci americké zahraniční politiky a je tak na místě jistý pesimismus ohledně možností současné americké administrativy Baracka H. Obamy. Bude chtít pragmatický prezident USA ohrozit křehké vztahy s Čínou kvůli lidským právům?

Příjemné čtení bulletinu Vám přeje
Centrum pro lidská práva a demokratizaci.

Z obsahu

**Nobelova cena míru:
Problém pro „koncert velmocí“?**

**Jak se studují lidská práva ve světě?
European Master's Degree in Human Rights
and Democratisation**

**ČR může nominovat kandidáty na členy
Komise pro mezinárodní právo**

Přístup k dokumentům Komise? Ano, ale...

**Pokroky v odstraňování diskriminace žen
v České republice?**

International Institute of Political Science
of Masaryk University in Brno

Mezinárodní politologický
ústav Masarykovy
univerzity v Brně

Obsah

Jak se studují lidská práva ve světě? European Master's Degree in Human Rights and Democratisation

1) Mezinárodní trestní spravedlnost |5

ČR může nominovat kandidáty na členy Komise pro mezinárodní právo

ICC: Vůdce konžských rebelů nadále setrvává ve vazbě

Izraelští vojáci byli odsouzeni za používání lidských štítů

Mezinárodní trestné tribunály predložili výročné správy

2) Evropský systém ochrany lidských práv |8

Přístup k dokumentům Komise? Ano, ale...

Ženy ešte nedobehli mužov

Zákaz buriek vo Francúzsku definitívne schválený

Pristoupit, či nepřistoupit?

Francie, Komise a Romové

Návrat k ochraně novinářských zdrojů

3) Mezinárodní politika a lidská práva |14

Nobelova cena míru: Problém pro „koncert velmocí“?

Úmluva o zákazu kazetové munice vešla v platnost

4) Česká republika a lidská práva |17

Problematické posuzování přípustnosti ústavních stížností ve vztahu k dovolání

Pokroky v odstraňování diskriminácie žien v Českej republike?

Human Rights in the Czech Republic

Centrum pro lidská práva vydalo Bulletin o lidských právech v České republice v angličtině. V Bulletinu mohou zahraniční čtenáři získat přehled o hlavních lidskoprávních událostech v ČR za poslední dobu. Bulletin obsahuje kromě dalších textů o výjimce ČR z Listiny základních práv EU, o rozpuštění Dělnické strany Nejvyšším správním soudem, o případu protiprávních sterilizací či o přijetí vězňů z Guantánama na Slovensku. Anglický Bulletin si můžete přečíst na stránkách www.iips.cz.

Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity (IIPS) je nezávislým vědeckým pracovištěm, které se od svého založení v roce 1990 zaměřuje na studium problematiky politického, sociálního, ekonomického a právního vývoje společnosti. IIPS se aktivně podílí na veřejné diskusi pořádáním konferencí, výzkumem či vydáváním publikací.

Jak se studují lidská práva ve světě?

European Master's Degree in Human Rights and Democratisation (E.MA), Benátky

Barbora Vágnerová

O European Master's Programme in Human Rights and Democratisation (E.MA) jsem se dozvěděla během studia na Fakultě sociálních studií MU. Tento jednoletý magisterský program mi přišel jako ideální spojení možnosti studovat oblast, které bych se ráda profesně věnovala, a jednoho roku v zahraničí s konkrétním studijním výsledkem. Po absolvování můžu jen dodat, že je to nesmírná zkušenost, díky níž můžete potkat rozmanitou skupinu devadesáti lidí se společným zájmem spolu s významnými akademiky, experty a profesionály na poli lidských práv.

Podmínkou pro přijetí do E.MA programu je předložení přihlášky, univerzitního diplomu, dokumentu o absolvování 240 ECTS kreditů, dvou doporučujících dopisů, jazykových certifikátů, motivačního dopisu a CV. V první fázi je přihláška posouzena ředitelem programu E.MA v ČR, panem docentem Janem Holzerem, a ve vyhovujícím případě doporučena k posouzení samotnému E.MA týmu.

Školné Vás vyjde od letošního roku na 4130 eur. Životní náklady se pak první semestr (září až leden) pohybují okolo 750 eur měsíčně včetně ubytování, které Vám může pomoci najít škola. Během druhého semestru (únor až červenec), kdy studujete na jedné ze 41 partnerských univerzit programu v rámci EU, se životní náklady samozřejmě liší, ale je dobré počítat zhruba se stejnou výší.

První semestr probíhá studium v klášteře z dvanáctého století na ostrově Lido v Benátkách, ve kterém trávíte drtivou většinu času. E.MA program se snaží o multi-disciplinární pojetí, semestr je proto rozdělen do pěti tematických sekcí, které mají různá zaměření a různou formu zkouškového zakončení. Nespornou výhodou je ale znalost práva, o čemž svědčí i převaha právníků mezi studenty. Přes požadovanou znalost francouzštiny je hlavním vyučovacím jazykem jednoznačně angličtina. Vedle hlavních kurzů probíhajících dopoledne se studenti účastní povinně vo-

foto: archiv

litelných předmětů zaměřených např. na klimatické změny či problematiku gender v kontextu lidských práv. Pro prohloubení znalostí jsou pak k dispozici různé oborové semináře nebo krátké kurzy o psaní odborných textů, které jsou obvykle vedené studijními poradci. I sami posluchači mezi sebou organizují studijní skupiny, v našem případě to byla skupina se zájmem o Afriku nebo filmový klub. V rámci studia je pak aktivitou, kterou můžu vřele doporučit, účast na tzv. „moot court“, kde pracujete na konkrétním případě projednávaném před soudním tribunálem. Povinný projektový týden je rovněž dobrou příležitostí pro proověření Vašich kvalit při týmové práci.

Z mého pohledu je jednou z nejlepších částí studia, vedle pití Spritzu na boulevardu Santa Maria Elisabeta, poslední tematická sekce se zaměřením na mise a bezpečnost a „field trip“ do Kosova, kdy máte šanci osobně nahlédnout do toho, co znamená uplatňování lidských práv v post-konfliktní zemi. Přidanou hodnotou programu je pak bezesporu možnost diskutovat a učit se od takových profesionálů jako je prof. Manfred Nowak, bývalý speciální zpravodaj OSN pro mučení, a nepřeberné množství dalších.

ema

European Master's Degree in
Human Rights and Democratisation

Pokud využíváte celou nabídku kurzů a seminářů, trávíte v klášteře čas od 9.00 tak do 18.00, k dispozici máte malou knihovnu, studijní místnost a počítačovou učebnu. Celý areál je pokryt wi-fi připojením, jinak na ostrově je se zajištěním kvalitního internetového spojení mimo klášter trochu problém. Nejlepším dopravním prostředkem po ostrově je kolo, pro běžnou dopravu mimo Lido je dobré zakoupit si čipovou kartu, měsíční tarif se pohybuje okolo 20 eur. Je dobré mít na paměti, že Benátky jsou především turistickou atrakcí. Stejně jako si zvyknete na krásné prostředí, vaporetto, podzimní mlhu a záplavy, musíte si zvyknout na to, že je v nich finančně náročné žít.

Druhý semestr se odvíjí plně podle zaměření vaší diplomové práce, jejíž projekt předkládáte šesti Vámi vybraným univerzitám během prvního semestru. Z jejich odpovědí sesta-

víte „top three“ list a jedna z nich Vám je nakonec přidělena Radou E.MA. Můžete se tak octnout na univerzitách od Portugalska po Litvu, pracujete na diplomce a vedle toho musíte absolvovat obvykle dva povinné předměty. Diplomovou práci pak odevzdáváte zhruba v polovině července. Studijní program E.MA je zakončen v září obhajobou a promoci, což je zároveň příležitost pro nové studenty promluvit si s řediteli E.MA programu ze všech partnerských univerzit. Z programu promovalo dohromady již více jak 1000 studentů a slibně se rozvíjí E.MA alumni asociace, která by těm novým měla pomoci v budování profesionální kariéry, což by se mohlo stát největší devízou programu.

Podrobnější informace najdete na <http://www.emahumanrights.org/>. V případě zájmu mě neváhejte kontaktovat na vagnerova.barbora@gmail.com.

Benátky, foto: archiv

Studentská soutěž *Skoč si do Baku*

Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity vyhlašuje ve spolupráci s Velvyslanectvím Ázerbájdžánské republiky v Praze soutěž studentských esejů o týdenní pobyt v Baku (včetně ubytování a letenky). Chcete-li se soutěže účastnit, zašlete esej v rozsahu 4 až 6 stran (7200 až 10800 znaků včetně mezer) spolu s kontaktními údaji (jméno, příjmení, telefon, e-mail, adresa) v elektronické podobě na kovacovska@iips.cz. **Termín uzávěrky je 22. listopadu 2010.** Účastníci musí studovat na bakalářském nebo magisterském stupni a být občany ČR nebo SR. Práce mohou být napsány v českém nebo slovenském jazyce. Více informací na www.iips.cz.

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

ČR může nominovat kandidáty na členy Komise pro mezinárodní právo

Lenka Popovičová

Generální tajemník OSN zahájil začátkem října nominační proces pro volby členů Komise pro mezinárodní právo (dále jen „Komise“) na období let 2012 až 2016. Stávajícím členům vyprší funkční období na konci roku 2011. Podle Statutu Komise může každý členský stát nominovat maximálně čtyři osoby, z nichž dvě mohou mít jeho státní příslušnost. Komisi tvoří 34 členů, k jejichž volbě je oprávněno Valné shromáždění OSN. Složení Komise musí respektovat geografický klíč, podle kterého jsou jednotlivé regiony (Afrika, Asie, Latinská Amerika, východní Evropa, západní Evropa a ostatní státy) zastoupeny přesně stanoveným počtem členů. Česká republika přitom spadá do regionu „východní Evropa“, který má v Komisi čtyři zástupce. Posledním českým nominantem byl Václav Mikulka, současný ředitel Oddělení pro kodifikační činnost Úřadu OSN pro právní otázky (Codification Division of the Office of Legal Affairs), a to v letech 1992 až 1998.

Komise byla ustavena rezolucí Valného shromáždění OSN v roce 1947. Její úkolem je zasazovat se o rozvoj a kodifikaci mezinárodního práva. V rámci své činnosti zejména připravuje návrhy mezinárodních smluv, a to buď z vlastní iniciativy nebo na žádost Valného shromáždění, států, orgánů OSN nebo jiných organizací. Stála tak za vznikem mnoha důležitých mezinárodních dokumentů, jakými jsou například Vídeňská úmluva o smluvním právu z roku 1969, Statut Mezinárodního soudního dvora nebo návrh článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování z roku 2001. V současnosti se Komise zabývá tématy jako výhrady k mezinárodním smlouvám, odpovědnost mezinárodních organizací, vyhošťování cizinců či dopady ozbrojených konfliktů na účinnost smluv.

Zdroje:

- Codification Division, Office of Legal Affairs. 2011 Election of the International Law Commission, <http://untreaty.un.org/ilc/2011election.htm>.

Logo OSN, foto: archiv

ICC: Vůdce konžských rebelů nadále setrvává ve vazbě

Lubomír Majerčík

V letním Bulletinu jsme informovali o tom, že řízení s Thomasem Lubangou, prvním obžalovaným před Mezinárodním trestním soudem (MTS), bylo přerušeno a samotný Lubanga, obviněný z nábory dětských vojáků jako válečného zločinu, by mohl být propuštěn z vazby. Důvodem byla podle soudního senátu špatná práce prokurátora, v jejímž důsledku není možné nadále zaručit Lubangovi spravedlivý proces. Prokurátor se proti tomuto rozhodnutí odvolal a do doby dalšího rozhodnutí bylo propuštění obžalovaného pozastaveno.

Začátkem října odvolací senát rozhodl, že prokurátor opravdu pochybil, když nezveřejnil několikrát vyžádané informace. Přerušování řízení a Lubangovo propuštění by nicméně mělo být až nejzazším řešením. Spolupráce prokurátora může být stále ještě vynucena šetrnějšími prostředky, např. peněžitým trestem dle čl. 71 Římského statutu. Rozhodnutí soudního senátu o přerušování řízení i o propuštění Lubangy bylo proto zrušeno.

Rozhodování odvolací komory dobře ilustruje napětí mezi ochranou obětí a ochranou práv obžalovaných před MTS. Lubanga se zde sám stává „obětí“ vyjasňování si pravomocí mezi jednotlivými orgány MTS. Ve vazbě MTS se nachází už více než čtyři roky, aniž by se případ posunul výrazně kupředu, dvakrát už přitom bylo rozhodováno o jeho propuštění. Nynější rozsudek odvolací komory znamená i velké memento pro prokurátora, jemuž bylo dáno najevo, že ohrožuje průběh a spravedlnost procesu, proto lze nyní doufat, že vyhoví požadavkům soudců a bude více spolupracovat.

Zdroje:

- Judgment on the appeal of the Prosecutor, ICC-01/04-01/06-2582, 8. 10. 2010, <http://www.icc-cpi.int/NR/exeres/C4615E-F8-3A69-4F2C-A7EC-05150E86BF7E.htm>.

Thomas Lubanga, foto: archiv

Izraelští vojáci byli odsouzeni za používání lidských štítů

Lenka Popovičová

Vojenský soud jižního velitelství Izraelských obranných sil (IDF) odsoudil začátkem října dva izraelské vojáky za používání lidských štítů. Vojáci se činů dopustili během operace Lité olovo (Operation Cast Lead) v lednu 2009, když přinutili jedenáctiletého palestinského chlapce k prohledání zavazadel, v nichž mohly být ukryté nástražné výbušniny. Podle izraelského deníku Haaretz byl říjnový rozsudek vojenského soudu vůbec prvním, který ve věci používání lidských štítů padl.

Používání lidských štítů je závažným porušením mezinárodního humanitárního práva; je zakázáno jak smlouvami (první, třetí a čtvrtá Ženevská úmluva z roku 1949 i první Dodatečný protokol z roku 1977), tak obyčejovým právem. I navzdory tomu byla tato taktika u Izraelských obranných sil dlouho v oblibě a k zákazu jejího používání došlo až v roce 2005. Izraelští vojáci například přikazovali palestinským civilistům prohledávat nebezpečné prostory předtím, než do nich sami vstoupili, nebo nutili palestinské sanitky jezdit před vojenskými konvoji.

V roce 2002, v reakci na úmrtí několika palestinských civilistů použitých jako živé štíty při operacích na západním břehu Jordánu, podaly lidskoprávní organizace k Nejvyššímu soudu Izraele žádost o vydání předběžného opatření, kterým by byla tato praxe zakázána. Nejvyšší soud žádosti vyhověl a používání lidských štítů zapověděl. Izraelská armáda na rozhodnutí reagovala určitými změnami: nadále bylo možno využívat Palestince – nicméně za podmínky, že se svým zapojením souhlasili – pouze ke komunikaci s hledanými, případně k jejich vylákávání z úkrytů. V roce 2005 Nejvyšší soud definitivně označil tuto praxi za protiprávní a její používání zakázal (a to i ve formě „dobrovolné“ asistence ze strany Palestinců). Jistou ironií je, že v posledních letech je to právě Izrael, kdo kritizuje používání lidských štítů palestinským hnutím Hamás.

Zdroje:

- Pfeffer, Anshel. IDF soldiers convicted of using 11-year-old as human shield in Gaza. 3. října 2010, Haaretz, <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/idf-soldiers-convicted-of-using-11-year-old-as-human-shield-in-gaza-1.316867>.
- Human Shields: Legal Background. B'Tselem, http://www.btselem.org/english/Human_Shields/legal_background.asp.

foto: www.palestine-monitor.org

Základy mezinárodního humanitárního práva

Český červený kříž pořádá ve dnech 24. až 26. listopadu 2010 kurz Základy mezinárodního humanitárního práva. Vzdělávací program v rozsahu 20 hodin se zaměřením na šíření MHP je určen všem zájemcům o tuto problematiku.

Cílem tohoto školení je rozšíření znalostí pedagogů o základní poznatky z oblasti mezinárodního humanitárního práva a získání dovedností v řešení konkrétních modelových situací tak, aby mohli v rámci výuky i mimo ni utvářet a formovat vědomí žáků o způsobu ochrany lidských práv v době ozbrojeného konfliktu.

Bližší informace jsou k dispozici na webové adrese Českého červeného kříže nebo v informačním letáku na adrese http://www.cervenykriz.eu/cz/mhp/pozv_mhp_10.pdf.

Medzinárodné trestné tribunály predložili výročné správy

Katarína Šipulová

Zástupcovia Medzinárodného trestného tribunálu pre bývalú Juhosláviu (ďalej ICTY) a Medzinárodného trestného tribunálu pre Rwandu (ICTR) prezentovali Valnému zhromaždeniu OSN výročné správy o svojej činnosti. Oba tribunály výrazne prekročili pôvodne plánovaný časový mandát, s čím sa pochopiteľne spája veľké rozpočtové navýšenie ich činnosti. Predseda ICTY Patrick Robinson Valnému zhromaždeniu pripomenul, že Tribunál nie je správnym orgánom a s jeho činnosťou sa zákonite musí spájať istý stupeň nepredvídateľnosti. Komplikovanosť prípadov, množstvo predvolávaných svedkov a vzájomná prepojenosť dôkazov kladie vysoké požiadavky na hladký priebeh a dĺžku procesov. Uplynulý rok zaznamenal ICTY veľký pokrok v podobe ukončenia 10 prípadov; ukončenie jeho činnosti je predbežne plánované na rok 2013, už teraz sa však predpokladá, že prípad Karadžić sa v tom časovom horizonte nepodarí definitívne uzavrieť. Robinson zároveň zdôraznil, že ICTY nesplní svoju úlohu, ak sa Valné zhromaždenie konečne nepostaví čelom k problému Tribunálu s udrzaním si stáleho personálu, ktorý odchádza za perspektívnejšími miestami.

Finančné a rozpočtové problémy predstavovali jednu z dominantných problematik aj pre ICTR. Tribunál zároveň požiadal OSN o asistenciu pri premiestnení bývalého rwandského ministra dopravy Andre Ntagerura, ktorý sa v súčasnosti zdržuje v Tanzánii na náklady ICTR. Otázka ako naložiť s osobami oslobodenými spod obžaloby je jedným z dlhodobých problémov Tribunálu. V roku 2008 na problém upozornil Kevin Jon Heller v eseji *What Happens to the Acquitted?* V krátkom článku poukázal na oprávnené obavy osôb, ktoré ICTR zbaví obvinení, zo spoločenského odsúdenia či z opätovného trestného stíhania pred národnými súdmi. Celý pro-

blém vyplýva z fakticky nefunkčnej kooperácie medzi ICTR a rwandskou vládou. Reštriktívne vykladanie článku 9 Štatútu, ktorý má zaručovať zásadu ne bis in idem, má za následok časté stíhanie osôb predovšetkým pred ľudovými gacaca súdmi za viac – menej rovnaké činy ale pod zásterkou inej právnej podstaty (inej žaloby netýkajúcej sa vážneho porušenia medzinárodného práva). Druhou stranou mince je veľmi vysoká nedôvera smerujúca od obyvateľstva k autoritatívnosti ICTR. Nevládne organizácie pôsobiace v Rwande už dlhú dobu upozorňujú na to, že obyvateľstvo nepovažuje ICTR za efektívny prostriedok spravodlivosti a národného zmierenia. ICTR preto opakovane apeluje na Valné zhromaždenie a vlády štátov, ktoré sa zaviazali spolupracovať s medzinárodnými tribunálmi, aby asistovali pri hľadaní nového domova pre osoby oslobodené spod obžaloby. Pre Slovenskú a Českú republiku podobný záväzok vyplýva aj z členstva v Európskej únii, ktorá sa k podobnej spolupráci prihlásila v niekoľkých oficiálnych dokumentoch.

Zdroje:

- ICTY. 8. októbra 2010. Press Release: President Robinson's Address Before the United Nations General Assembly. Hague: Media Office (<http://www.icty.org/sid/10469>).
- Jackson, Briand. Rwanda genocide tribunal seeks UN assistance in relocating acquitted men. Jurist, Legal Research and News, 8. októbra 2010. (<http://jurist.org/paperchase/2010/10/rwanda-genocide-tribunal-seeks-un-assistance-in-relocating-acquitted-men.php>).

IIPS MU vydal knihu *Prostor, moc a utopie: ideální město a jeho společnost*

Knih v sobě spojuje sociologický zájem o (městské) sociální utopie a urbánní plánování. Jedním ze zdrojů moderní disciplíny urbánního plánování jsou klasické utopické texty. Utopisté, stejně jako později někteří architekti a urbanisté, často uplatňují ve svých pracích představu ideálního materiálního prostředí, které je předpokladem i výsledkem ideálního sociálního uspořádání: utopie ani urbanizmus nejsou „pouze“ plánováním městského prostředí, jsou i plánováním společnosti.

Základní teoretické pozadí textu tvoří koncepce ideologie a utopie Karla Mannheimu, Weberova koncepcie protestantské etiky a konečně pojetí společenské moci Michela Foucaulta. Knihu lze objednat na www.iips.cz.

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Přístup k dokumentům Komise? Ano, ale...

Hubert Smekal

V září 2010 se k problematice svobody projevu vyjádřil vedle Evropského soudu pro lidská práva (viz text na straně 13) také Soudní dvůr EU a stejně jako ve Štrasburku, tak i v Lucemburku se rozhodovalo ve velkém senátu. Soudní dvůr se vypořádal se zapeklým případem, týkajícím se přístupu k dokumentům Komise, šalamounsky – každému účastníkovi trochu ustoupil, takže všichni mohli prezentovat rozsudek jako svou výhru.

Případ má docela složitou genezi, podáno tudíž s jistou mírou zjednodušení: Association de la presse internationale ASBL (dále jen API), nezisková organizace zahraničních novinářů, kteří působí v Belgii a informují o Evropské unii, žádala Komisi o přístup k písemným podáním předloženým Komisi v rámci řízení před unijními soudními orgány. Komise však žádostem vyhověla pouze u některých sporů – jen u již ukončených řízení o předběžné otázce. Nezpřístupnila tedy své materiály u probíhajících sporů a u skončených případů, které nebyly prejudiciálními řízeními. Soud prvního stupně¹ v září 2007 (API v. Komise, T-36/04) částečně zrušil rozhodnutí Komise, a sice v rozsahu, v němž byl API odepřen přístup ke spisům z již ukončených kauz; ve zbývající části žalobu zamítl.² Na rozsudek zareagovaly Švédsko, API a Komise podáním kasačních opravných prostředků, jimiž se domáhaly zrušení rozsudku. V trojici spojených věcí C-514/07 P, C-528/07 P a C-532/07 P Soudní dvůr všechny kasační opravné prostředky zamítnul.

Docela zajímavě působí skupiny vedlejších účastníků – za Švédsko se postavily Dánsko s Finskem a za Komisi Spojené království. Skandinávská koalice jako tradičně

podporovala transparentnost a přístup k dokumentům, zatímco Spojené království netradičně podpořilo Komisi.

Generální advokát M.P. Maduro doporučil Soudnímu dvoru odklonit se od předchozí judikatury a ponechat rozhodnutí o zpřístupnění dokumentů v probíhajících věcech právě na Soudním dvoru, nikoliv na účastnících. Původní žádost API tedy měla směřovat nikoliv Komisi, ale Soudnímu dvoru. Generální advokát dále upozornil na velmi různorodou praxi členských států, co se přístupu veřejnosti ke spisům v soudním řízení týče, a navrhnul, aby se rozlišovaly dva scénáře. U probíhajících věcí by měl Soudní dvůr rozhodovat o žádostech veřejnosti o zpřístupnění dokumentů velmi obezřetně a případ od případu. V ukončených věcech je naopak možné přijmout obecnou zásadu svědčící ve prospěch zpřístupnění s tím, že spisy mohou ze své iniciativy zpřístupnit účastníci řízení. Komise by pak měla posoudit každou žádost ad hoc a Soudní dvůr by měl mít vždy možnost v odůvodněných případech uložit účastníkům povinnost zachovávat důvěrnost dokumentů (srov. body 18, 39 a 40 stanoviska). Ve světle těchto rozborů generální advokát navrhnul zrušení rozsudku Soudu prvního stupně i zrušení rozhodnutí Komise.

Velký senát však Madura neposlechnul a navázal na svou judikaturu. Uznal, že evropské právo se v co nejvyšší míře snaží posílit právo veřejnosti na přístup k dokumentům orgánů, nicméně toto právo podléhá některým omezením z důvodů veřejného či soukromého zájmu. Pokud však Komise již přístup k dokumentu odepře, musí vysvětlit, jak by mohlo jeho zpřístupnění konkrétně a skutečně ohrozit zájem chráněný výjimkou. Jelikož tyto výjimky se odchyľují od zásady zpřístupnění dokumentů veřejnosti v co největší míře, musí být vykládány a použity restriktivně (srov. body 68 až 73).

Hlavní spornou věcí zůstávala otázka, zda Komise konala ospravedlnitelně, když plošně odmítala zpřístupnění spisů u probíhajících řízení a neprováděla konkrétní přezkum každého z dožádaných dokumentů. Soudní dvůr se věnoval charakteru spisů účastníka řízení a konstatoval, že souvisí mnohem více se soudní činností Soudního dvora než se správní činností Komise. Soudní činnost jako taková je z působnosti práva na přístup k dokumentům vyloučena. Soudní dvůr tudíž nepodléhal povinností vyplývajícím z článku 255 Smlouvy o založení Evropského společenství³ a nařízení č. 1049/2001. Zpřístupnění spisů Komisí u probíhajících řízení proto Soudní dvůr nepřipustil z důvodu ochrany řízení.

Pro potěšení z jazyka Soudního dvora klíčovou pasáž citují: „(...) je třeba dospět k závěru, že se Soud dopustil nesprávného právního posouzení, když měl za to, že Komise při neexistenci jakékoli okolnosti, která by mohla uvedenou domněnku vyvrátit, byla povinna po konání jednání provést konkrétní přezkum každého vyžádaného dokumentu, aby ověřila, zda by jeho zpřístupnění s přihlédnutím k jeho zvláštnímu obsahu vedlo k porušení ochrany soudního řízení, k němuž se vztahuje.“ (bod 104) Nicméně „zrušení této části odůvodnění napadeného rozsudku nevede ke zrušení jeho výroku.“ (bod 106)

Jak již bylo zmíněno, zamítnutí kasačních žalob umožnilo oběma stranám prezentovat rozsudek jako vítězství. Novináři byli spokojeni, že Komise musí zpřístupnit spisy po ukončení řízení, naopak Komise si pochvalovala, že v průběhu řízení nemusí veřejnosti přístup ke svým materiálům poskytovat. Z citovaného bodu 104 nicméně vyplývá, že o trochu více může jásat Komise.

Poznámky:

- 1) Dle „lisabonské“ terminologie Tribunál.
- 2) Soud prvního stupně prohlásil, že Komise může zamítnout přístup k písemným podáním v případech, které ještě nedospěly do stádia pojednávání. Pokud se jedná o již ukončené věci, v nichž Komise odepřela přístup k dokumentům z toho důvodu, že mají vztah k probíhajícím věcem, musí Komise udat konkrétní důvody, proč by se zpřístupněním porušila ochrana soudního řízení v neskončené věci.
- 3) Čl. 255 odst. 1 SES stanovil, že „každý občan Unie a každá fyzická osoba s bydlištěm nebo právnická osoba se sídlem v členském státě má právo na přístup k dokumentům Evropského parlamentu, Rady a Komise (...).“ Nynější čl. 15 odst. 3 Smlouvy o fungování Evropské unie povinnost zpřístupnit dokumenty rozšířil na všechny orgány, instituce a subjekty Unie, avšak Soudní dvůr EU má tuto povinnost pouze pokud vykonává svou správní funkci, nikoliv tedy funkci soudní.

Zdroje:

- Euractiv. 2010. Court rejects journalists' calls for full EU transparency. 22. září 2010, <http://www.euractiv.com/en/pa/court-rejects-journalists-calls-full-eu-transparency-news-497992>.
- Soudní dvůr EU. 2010. Rozsudek velkého senátu ve spojené věci C-514/07 P Švédsko v. API a Komise, C-528/07 P Komise v. API a C-532/07 P API v. Komise, 21. září 2010.
- Stanovisko generálního advokáta. 2009. M. Poiras Maduro ve spojené věci C-514/07 P Švédsko v. API a Komise, C-528/07 P Komise v. API a C-532/07 P API v. Komise, 1. října 2009.

Ženy ešte nedobehli mužov

Lenka Lakotová

Európska komisia prijala v septembri päťročnú stratégiu pre presadzovanie rovnosti medzi ženami a mužmi, ktorej cieľom je lepšie využiť potenciál žien a prispieť tak k napĺňaniu cieľov Európskej únie. Stratégia má päť hlavných prioritných oblastí: ekonomika a trh práce, rovnosť platov, rovnosť na vyšších pozíciách, riešenie násillia na ženách a presadzovanie rovnosti i mimo EÚ. Potrebu takejto iniciatívy dosvedčujú niektoré čísla: ženy naďalej zarábajú v priemere o 18 % menej než muži, každá štvrtá žena v Európe zažila domáce násillie atď. Na druhej strane, k dispozícii sú i pozitívne štatistiky: napríklad to, že ženy vo veku 20 až 24 rokov reprezentujú až 59 % absolventov univerzít v Európe. V správe Európskej komisie, ktorá predchádzala prijatiu novej stratégie, je možné nájsť ďalšie zaujímavé informácie, napríklad v prípade zisku Nobelových cien od roku 1901 sa percentuálne zastúpenie žien dostalo len v udeľovaní cien za literatúru a mier tesne nad 10 %, čo je i tak veľmi nízke číslo.

Komisia chce stratégiu v praxi implementovať rozličnými nástrojmi ako napríklad presadzovaním podnikania žien, spoluprácou s členskými štátmi v boji proti násilliu na ženách či zavedením európskeho dňa rovnosti platov. Viviane Reding, komisárka zodpovedná za spravodlivosť, základné práva a občianstvo, sa nechala počuť, že hoci nikdy nebola zástankyňou kvót pre ženy na vyšších podnikateľských pozíciách, v budúcnosti môže dôjsť na európskej úrovni k zvažovaniu aj takýchto opatrení. Stratégia EK má na základe výskumov očividne svoje opodstatnenie a môžeme dúfať, že jej dopad sa čoskoro prejaví v praxi.

Zdroje:

- Giving Europe a female touch: European Commission adopts new strategy on gender equality, press release, 21. september 2010, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1149&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.
- Európska komisia 2010. *More women in senior positions – key to economic stability and growth*, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=762&langId=en&pubId=476&type=2&furtherPubs=yes>.

Zákaz buriek vo Francúzsku definitívne schválený

Monika Mareková

Francúzsko sa stalo prvou krajinou v západnej Európe, ktorá definitívne odsúhlasila zákaz nosenia buriek na verejnosti. Zákon, ktorý stanovuje, že nikto nemôže nosiť na verejných priestranstvách oblečenie určené na zakrytie svojej tváre, odsúhlasil francúzsky Senát v polovici septembra 2010. Jeho odporcovia očakávali, že zákon bude prehlásený za neústavný a nikdy nebude môcť nadobudnúť účinnosť. Rozhodnutie Ústavnej rady Francúzskej republiky zo 7. októbra 2010,¹ ktorým bol zákon prehlásený za ústavne konformný, teda znamenalo veľké prekvapenie. Ústavná rada vo svojom rozhodnutí voči zákonu iba poznamenala, že by nemal byť aplikovaný na miestach otvorených verejnosti, ktoré sú určené k náboženskému uctievaniu a bohoslužbám. V tom prípade by totiž mohol zasahovať do náboženskej slobody, inak však podľa francúzskej Ústavnej rady do nej nezasahuje.

Zákon nadobudne svoju účinnosť približne o pol roka. Pokiaľ bude osoba i potom pristihnutá pri nosení závoja tváre na verejnosti, hrozí jej pokuta až 150 eur alebo povinné navštevovanie kurzu občianstva. Osobe, ktorá bude inú osobu nútiť nosiť závoj zahaľujúci tvár na verejnosti, hrozí pokuta až 30 tisíc eur a rok vo väzení. V samotnom texte zákona síce islam ani burky ako také nie sú explicitne pomenované, no pri prijímaní zákona bol tento samotným francúzskym prezidentom Sarkozym široko propagovaný ako zákon ochraňujúci práva moslimských žien.

Zákon má mnoho odporcov, a to nie len z radov islamskej komunity. Jedným z ich argumentov je, že francúzska vláda vytvára umelý problém a zvyšuje napätie tam, kde žiaden problém nie je. V súčasnosti žijú totiž vo Francúzsku asi 2 milióny moslimských žien, z ktorých však iba 2 tisíc nosí závoj tváre. Zákon je považovaný za zásah do náboženskej slobody bez primeraného ospravedlnenia, preto sú jeho odporcovia rozhodnutí obrátiť sa na Európsky súd pre ľudské práva. Kým však tento rozhodne, uplynie pravdepodobne niekoľko rokov. Podľa vzoru predchádzajúcich rozhodnutí ako napríklad *Ahmet Arslan a iní proti Turecku*² Súd pravdepodobne rozhodne, že všeobecný zákaz nosenia oblečenia s náboženským významom na verejnosti, je porušením náboženskej slobody. Francúzska vláda sa zrejme bude snažiť argumentovať, že v zákone nie je explicitne spomenuté, že by šlo o zákaz náboženského oblečenia, ale iba o zákaz oblečenia zakrývajúceho tvár. Jej zámer bol však verejne známy. I keď ide o nepriame určenie, jasne zasahuje jednu konkrétnu náboženskú skupinu. Súd pri tom aj vo svojich ostaných rozhodnutiach ako *Dahlab proti Švajčiarsku*³ alebo *Lautsi proti Taliansku*⁴ vždy zdôrazňoval, že sekularizmus má byť zachovaný iba vo verejných inštitúciách, nemá však svoje miesto na všetkých verejných priestranstvách.

Zákazom nosenia buriek na verejnosti si francúzska vláda nevyslúžila iba širokú kritiku od ľudsko-právnych organizácií a mierové protesty, ale tiež hrozbu od teroristickej organizácie Al-Káida. Tá sa momentálne snaží vymeniť päť francúzskych rukojemníkov, ktorí boli unesení v štáte Niger, za zrušenie zákona, 7 miliónov eur a prepustenie islamských radikálov väznených vo Francúzsku. Zákon bol kritizovaný aj na internetových stránkach islamských fundamentalistov. Zákon o zákaze buriek teda v konečnom dôsledku spôsobuje hrozbu pre francúzsku bezpečnosť. Po iba nedávnom vyhodení Rómov z Francúzska je zákon vnímaný ako ďalší výrazný krok, ktorý ohrozuje ľudské práva a občianske slobody.

foto: archive

Poznámky:

- 1) Le Conseil constitutionnel, Décision n° 2010-613 DC, 7. októbra 2010, <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/les-decisions/acces-par-date/decision-s-depuis1959/2010/2010-613-dc/decision-n-2010-613-dc-du-07-octobre-2010.49711.html>.
- 2) Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 23. februára 2010, Ahmet Arslan a iní proti Turecku, sťažnosť č. 41135/98. Vid' MAREKOVÁ, Monika. 2010. Porušenie slobody náboženského vyznania zákazom nosenia náboženského oblečenia na verejnosti. Bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci, III. číslo, II. ročník, s. 8, <http://www.iips.cz/data/files/Centrum%20LP/bulletin%20LP/bulletin%20%C4%8D.%204/bulletin-LP4.pdf>.
- 3) Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 15. februára 2001, Dahlab proti Švajčiarsku, sťažnosť č. 42393/98.
- 4) Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 3. novembra 2009, Lautsi proti Taliansku, sťažnosť č. 30814/06.

Zdroje:

- Al-Qaeda demand end of French burka ban in return for hostages. Telegraph.co.uk, 11. október 2010, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/8056328/Al-Qaeda-demand-end-of-French-burka-ban-in-return-for-hostages.html>.
- HONOR, Mahony. 2010. French constitution experts approve burqa ban. EUobserver.com, 8. október 2010, <http://euobserver.com/9/30993>.
- Le Conseil constitutionnel, Décision n° 2010-613 DC, 7. októbra 2010, <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/les-decisions/acces-par-date/decisions-depuis1959/2010/2010-613-dc/decision-n-2010-613-dc-du-07-octobre-2010.49711.html>
- The Associated Press. 2010. France's burka ban ruled constitutional. CBC News, 7. október 2010, <http://www.cbc.ca/world/story/2010/10/07/france-burka-ban007.html>.

Přistoupit, či nepřistoupit?

Několik postřehů účastníka konference o přistoupení EU k Evropské úmluvě o lidských právech

Helena Bončková

Dne 24. září 2010 se v Černínském paláci uskutečnila konference zasvěcená zcela aktuálnímu lidskoprávnímu tématu posledních měsíců, tj. přistoupení Evropské unie k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Konferenci uspořádala Česká společnost pro evropské a srovnávací právo společně s Ministerstvem zahraničních věcí, a to za účasti řady významných osobností evropského práva, jež působí (nejen) v českých luzích a hájích. Nechyběl ani zástupce Centra pro lidská práva a demokratizaci, Lubomír Majerčík, který přednesl příspěvek týkající se problematických aspektů přistoupení z pohledu Rady Evropy.

Po celodenním maratónu vskutku vynikajících přednášek a diskuzí bylo však možno dospět k jedinému: všeobjímající skepsi ohledně smysluplnosti samotného přistoupení. Lisabonská smlouva nicméně otázku, zda přistoupit či nepřistoupit, definitivně smetla ze stolu, a jednoznačně stanoví, že EU k Úmluvě přistoupí. Otázkou tak zůstává jediné: za jakých podmínek se tak stane? Prof. Malenovský přitom zdůraznil, že přistoupení bylo vždy pouze alternativou ke vzniku autonomního katalogu a nikdy nemělo dojít ke kumulaci. Z toho pak plyne, že ani otázka případné kompatibility obou systémů nebyla nikdy řešena. Mgr. Králová z Ministerstva zahraničních věcí uvedla, že ČR bude usilovat o to, aby se k přistoupení vyjádřil Soudní dvůr. Příspěvky dalších přednášejících pak odkrývaly řadu problémů, které bude

nutno vyřešit, aby splynutí obou lidskoprávních systémů bylo vůbec funkční: Jak bude volen unijní soudce a jaké bude jeho postavení v rámci Evropského soudu pro lidská práva? Jakým způsobem bude EU zastoupena v orgánech Rady Evropy? Jak bude posouzena otázka vyčerpání opravných prostředků na straně EU? Všechny problémy pak byly diskutovány pohledem Evropské unie i Rady Evropy, avšak paradoxně ta nejdůležitější perspektiva zcela scházela: Jaké dopady bude mít přistoupení EU k Evropské úmluvě o lidských právech pro jednotlivce? Můj závěr je takový, že systém ochrany základních práv bude pro občany EU zbytečně komplikovaný, finančně nákladný a časově jednoduše neúnosný. Možná by se proto Evropská unie přece jen měla vrátit k původní otázce: přistoupit či nepřistoupit?

Centrum pro lidská práva na Facebooku

Připojte se k facebookové skupině Centra pro lidská práva a demokratizaci a zapojte se do debat o lidských právech v České republice.

Bulletin přímo na mail

Pokud si přejete pravidelně dostávat bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci na mail, napište na adresu lidskaprava@iips.cz. V předmětu zprávy prosím uveďte „Bulletin“.

Amnesty International Brno: Jak si představujete lidská práva?

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

Brněnská skupina Amnesty International vyhlásila výtvarnou soutěž pro věkovou kategorii od 11 let výše na téma: Jak si představujete lidská práva? Můžete využít různé formy zpracování tématu: kreslit, modelovat, stříhat či lepit... Inspiraci můžete čerpat například v textu Všeobecné deklarace lidských práv.

Soutěž si klade za cíl připomenout základní lidská práva, obsažená ve Všeobecné deklaraci lidských práv. Uzávěrka soutěže byla posunuta na 30. listopadu 2010. Více informací najdete na <http://www.amnesty-brno.estranky.cz/clanky/jak-si-predstavujete-lidska-prava.html>.

Francie, Komise a Romové Potkají se v Lucemburku?

Helena Bončková

Po mediální smršti a politických přestřelkách, které stíhaly vyhošťování rumunských Romů z Francie minulý měsíc, se zdá, že zájem o téma opadl. Z mlčení médií by se dokonce mohlo jevit, že problém je u konce, avšak opak je pravdou. Vše je teprve na začátku, neboť Komise koncem září oficiálně zahájila s Francií řízení o porušení povinnosti podle článku 258 Smlouvy o fungování Evropské unie. Komise podle všeho dospěla k závěru, že Francie do svého vnitrostátního práva nesprávně transponovala pravidla o volném pohybu osob.¹ Pokud Francie nevyhoví odůvodněnému stanovisku Komise, může celá věc skončit žalobou pro porušení povinnosti u Soudního dvora EU.²

Jaké jsou šance Komise na úspěch v případném řízení před lucemburským soudem? Ačkoliv rumunští Romové jsou občany EU, Francie má právo bránit se proti imigrantům, kteří si po třech měsících pobytu nenajdou placenou práci nebo nemají jiné finanční prostředky. Francie tak činí z důvodu ochrany vlastního pracovního trhu a systému sociální pomoci a tento postup je založen na článku 7 směrnice o volném pohybu a pobytu osob.³ Ačkoliv předmětná směrnice dovoluje členským státům omezit svobodu pohybu a pobytu z důvodů veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti nebo veřejného zdraví, článek 27 citované směrnice rovněž stanoví, že tato opatření „musí být v souladu se zásadou přiměřenosti a musí být založena výlučně na osobním chování dotyčné osoby.“ Francie tak bude muset prokázat, že jí přijatá opatření týkající se rumunských Romů byla přiměřená a že v každém jednotlivém případě zkoumala osobní chování dotyčné osoby. Článek 27 citované směrnice přitom dále stanoví, že „osobní chování dotyčného jednotlivce musí představovat skutečné, aktuální a dostatečně závažné ohrožení některého ze základních zájmů společnosti.“ Odůvodnění, která přímo nesouvisí s dotyčnou osobou nebo souvisejí s generální prevencí, nejsou navíc podle předmětné směrnice přípustná. Podle toho, jak byl postup francouzských orgánů představen v médiích, lze sotva dospět k závěru, že Francie vyhověla požadavkům směrnice. Na druhou stranu je však otázkou, zda při tak vysokém počtu imigrantů je vůbec možné těmto požadavkům vyhovět. Případná žaloba Komise proti Francii tak bude pro Soudní dvůr těžkým oříškem. Tím spíše, že rozhodnutí lucemburského soudu bude mít dopad na volný pohyb osob napříč všemi členskými státy EU.

Po uzávěrci říjnového bulletinu již známe odpověď na výše formulovanou otázku. Je zřejmé, že Komise a Francie se ve věci vyhošťování Romů před Soudním dvorem EU nestřetnou, neboť Komise 19. října 2010 oznámila, že upouští od pokračování v proceduře o porušení povinnosti. Francie

podle názoru Komise reagovala pozitivně na žádost ohledně plnění a urychlené transpozice příslušné směrnice. Díky tomuto skromnému příslibu tak Francie zjevně může jízdenku směr Lucemburk hodit směle do koše...

Poznámky:

1) Oficiální prohlášení komisařky pro spravedlnost, základní práva a občanství Viviane Reding k zahájení řízení s Francií k dispozici zde: <http://ec.europa.eu/avservices/player/streaming.cfm?type=ebs&sid=166570>.

2) Čl. 258 SFEU stanoví, že „má-li Komise za to, že členský stát nespĺnil povinnost, která pro něj ze Smluv vyplývá, vydá o tom odůvodněné stanovisko poté, co umožní tomuto státu podat vyjádření. Nevyhoví-li tento stát stanovisku ve lhůtě stanovené Komisí, může Komise předložit věc Soudnímu dvoru Evropské unie.“

3) Čl. 7 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států (...) mj. stanoví, že „všichni občané Unie mají právo pobytu na území jiného členského státu po dobu delší než tři měsíce, pokud a) jsou v hostitelském členském státě zaměstnanými osobami nebo osobami samostatně výdělečně činnými; nebo b) mají pro sebe a své rodinné příslušníky dostatečné prostředky, aby se po dobu svého pobytu nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu, a jsou účastníky zdravotního pojištění, kterým jsou v hostitelském členském státě kryta všechna rizika (...)“

Zdroje:

- English, R. *France expulsion of Roma: the EU law perspective*. UK Human Rights Blog, 16. 9. 2010 (<http://ukhumanrightsblog.com/2010/09/16/france-expulsion-of-roma-the-eu-law-perspective/>).

- Pop, V. *EU drops charges against France on Roma*, 19. 10. 2010 (<http://euobserver.com/24/31074>).

Návrat k ochraně novinářských zdrojů

Velký senát ESLP: *Sanoma Uitgevers proti Nizozemí*

Hubert Smekal

Před rokem a půl se sedmičlenný senát Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) nejtěšnější většinou 4 ku 3 v kontroverzním rozhodnutí *Sanoma Uitgevers B. V. proti Nizozemí* postavil za možnost policie vyžádat si od šéfredaktora týdeníku CD-ROM s fotografiemi. V září 2010 však velký senát jednomyslně otočil kormidlem o 180 stupňů¹ – Nizozemí podle štrasburské nejvyšší instance porušilo článek 10 Evropské úmluvy o lidských právech, který zaručuje svobodu projevu. Judikatura se tak vrátila do vyjetých kolejí, které považují ochranu novinářských zdrojů za základ svobody médií, jež je nezbytná pro jejich roli hlídačů demokracie.

O co v případě šlo? Vydavatelství Sanoma Uitgevers získalo v roce 2002 z tajných zdrojů informace o nelegálním poličním závodu aut, který se podařilo i nafotit. Po publikaci článku ale policie a prokuratura společnosti zkonfiskovaly CD-ROM s fotografiemi, které mohly pomoci v odhalení pachatelů trestného činu. Novináři pochopitelně protestovali, protože se obávali o odkrytí zdrojů, jež se jim svěřily jen pod příslibem anonymity.

Sanoma Uitgevers se následně u soudu domáhala navrácení CD-ROM a nařízení, aby policie a prokuratura zničily veškerá data, která z média získaly, a aby je nemohly nijak využít. Regionální soud kývnul pouze na navrácení CD-ROM, a když vydavatel neuspěl ani u vyšší instance, obrátil se v prosinci 2003 do Štrasburku kvůli porušení práva na ochranu novinářských zdrojů, které spadá pod svobodu projevu, chráněnou článkem 10 Evropské úmluvy.

ESLP nejprve v březnu 2009 žádné porušení svobody projevu neshledal, ale třem disentujícím soudcům ze sedmičlenného senátu se postup veřejné moci proti Sanoma Uitgevers vůbec nezamlouval. Když se vydavatelství dostalo široké podpory ze strany médií, nevládních organizací i novinářských kolegů, případ putoval před velký senát. Ten se postavil za argumenty nesouhlasících soudců, kteří jednak kritizovali postup nizozemských úřadů, a dále vyzdvihli ochranu novinářských zdrojů jako důležitý princip, při jehož neexistenci by se na veřejnost nedostaly důležité informace, protože znalí poměrů by se neodvážili novinářům nic sdělit. Navíc, nizozemský případ by mohl vyslat špatný signál policejním silám v celé Evropě, že mohou při pátrání využívat tlaku na novináře, aby se podělili o své zdroje.

Velký senát se zaměřil na posouzení otázky, zda nizozemská právní úprava poskytovala dostatečné procedurální záruky pro ochranu zdrojů. Zatímco původní senát sice kritizo-

val nedostatečné zapojení soudů do procedury vyžádání novinářských zdrojů, ale neviděl to ještě jako porušení článku 10 Úmluvy, velký senát došel k opačnému závěru. Podle jednomyslného stanoviska musí jakýkoliv případný zásah do ochrany zdrojů podléhat procesním právními zárukám, zejména možnosti přezkumu soudem či jiným nezávislým a nestranným orgánem, a to ještě před samotným odtažením (srov. body 88 až 92 rozsudku). Velký senát zakončil svůj rozbor konstatováním, že vydavatel neměl možnost využít žádné procedury s dostatečnými právními zárukami, která by nezávisle posoudila, jestli zájem trestního vyšetřování překoná veřejný zájem na ochranu novinářských zdrojů. Nizozemí tak porušilo článek 10 Úmluvy, protože daný zásah do svobody projevu nebyl stanoven zákonem.²

Vydavatelství se dočkalo odškodnění, i když namísto požadovaných 117 tisíc euro obdrželo „jen“ 35 tisíc, protože se výrazně rozcházel se Soudem v kalkulaci nákladů řízení.

foto: archive

Poznámky:

1) Pouze nizozemský soudce Egbert Myjer připojil souhlasné odlišné stanovisko. Pikantní je ovšem skutečnost, že Myjer se v původním řízení postavil na stranu těsné většiny, v procesu před velkým senátem ale svůj názor změnil.

2) Srov. čl. 10 odst. 2: „Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti i odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“

Zdroje:

- Evropský soud pro lidská práva. 2010. *Sanoma Uitgevers B. V. v. The Netherlands*. Stížnost č. 38224/03, rozsudek Velkého senátu ze 14. září 2010.

- Voorhoof, Dirk. 2010. Grand Chamber Judgment on Protection of Journalists' Sources. *ECHR Blog*, 16. září 2010, <http://echrblog.blogspot.com/2010/09/grand-chamber-judgment-on-protection-of.html>.

3) Zahraniční politika a lidská práva

Problém pro „koncert velmocí“?

Nobelova cena míru byla udělena čínskému disidentovi Liou Siao-po

Lukáš Hoder

V zářijovém Bulletinu jsme psali o současné americké zahraniční politice prezidenta Obamy a jeho nepřesvědčivém působení v oblasti lidských práv. Obamova politika byla charakterizována jako nominálně multilateralistická nebo bilateralistická, spoléhající se na síť dvoustranných vazeb na světové velmoci jako jsou Rusko a Čína. Tento „koncert velmocí“ je však v případě americko-čínských vztahů nově ohrožen řadou problémů – obchodní válkou způsobenou protekcionistickými opatřeními v souvislosti s hospodářskou krizí, **neochotou** Číny skutečně dodržovat sankce uvalené Radou bezpečnosti OSN na Írán a nejnověji i udělením Nobelovy ceny míru čínskému disidentovi Liou Siao-po. Jak si s touto otázkou Obamova administrativa poradí?

Nový laureát Nobelovy ceny za mír Liou Siao-po vystudoval literaturu a působil na univerzitě v Pekingu. V 80. letech navštívil řadu zahraničních univerzit včetně *University of Oslo* a *Columbia University* a po návratu do Číny se v roce 1989 zapojil do studentských protestů na náměstí Nebeského klidu v Pekingu. Později byl zatčen a strávil několik let ve vězení. Působil jako předseda čínského PEN klubu a v roce 2008 se podílel na vzniku Charty 08 připomínající šedesáté výročí Všeobecné deklarace lidských práv a požadující demokratizaci a politické reformy v Číně. Liou Siao-

po byl na Nobelovu cenu míru nominován řadou osobností včetně bývalého českého prezidenta Havla, který na jeho nedávné uvěznění vícekrát veřejně reagoval a psal články do světového tisku. Také po udělení Nobelovy ceny Havel společně s jiným nositelem Nobelovy ceny míru jihoafrickým arcibiskupem Desmondem Tutu zveřejnili v listu *Washington Post* dopis, ve kterém čínskou vládu žádají o propuštění Liou Siao-po z vězení. Oba pánové navíc na podporu Liou Siao-po založili iniciativu **Freedom Now**, která se má zasazovat za propuštění vězňů svědomí nejen v Číně.

Obamova administrativa se postupně dostává pod tlak. Mnohé **think-tanky** a další organizace prezidenta nebo ministryni zahraničí Clintonovou žádají, aby otázku lidských práv v jednáních s Čínou otevřeli a dostali tak svým prohlášením o snaze této administrativy o podporu ochrany lidských práv globálně. Jak bylo napsáno i v minulém Bulletinu, doposud se zahraniční politika Obamovy administrativy spíše soustředila na formální vyhlášení snah o podporu lidských práv, z hlediska obsahu spíše její (ne)činnost vyvolávala kritiku. Při jednáních s Čínou se ministryně Clintonová dokonce v minulosti vyjádřila, že otázku lidských práv nemusí otvírat, protože čínský postoj v této oblasti již zná. Takový přístup již zřejmě nebude možný a Obamova administrativa bude muset situaci (nejen) nejznámějšího čínského disidenta nějakým způsobem reflektovat.

Je však otázka, jestli udělení Nobelovy ceny míru čínskému disidentovi a případný tlak ze strany USA nepřichází v nevhodnou dobu. Důvodem je plánovaná výměna nejvyššího vedení Číny, v roce 2012 by měl být vybrán nový před-

seda komunistické strany a o rok později by mělo dojít k výměně prezidenta země. Nejedná se přitom o předčasné uvažování, celý proces již začal, když jako místopředseda Ústředního vojenského výboru, který vede současný prezident Hu Jintao (Chu Ťin-tchao), byl vybrán Xi Jinping. Ten sice již je viceprezidentem Číny a druhým nejvyšším představitelem komunistické strany, pozice ve vojenském výboru je nicméně vnímána jako skutečná „přestupní stanice“ pro „čekatele“ na pozici nejvyšší. Zároveň neplatí, že přesun moci v Číně probíhá vždy klidně. Z tohoto pohledu bylo poslední hladké předání moci v letech 2002 a 2003 do rukou současného prezidenta Chu Ťin-tchao spíše výjimkou, vlastně prvním kontrolovaným předáním moci v komunistické Číně, která doposud postrádá formalizovaný mechanismus výměny nejvyššího vedení země.

Otázka střídání politického vedení Číny dosahuje mezinárodního významu a jistě již vyvolává strategické úvahy v mnoha koutech planety. Z pohledu stability vztahů mezi velmocemi začíná poměrně citlivé období, kdy Obamova administrativa bude muset pečlivě promýšlet, jak vztahy s Čínou komplexně zvládnout. Pokud jsem v minulém Bulletinu vyjádřil jistou skepsi ohledně důvěryhodnosti dosavadní Obamovy politiky v otázkách lidských práv, pak na tomto místě je potřeba říci, že v následujících dvou letech to budou mít USA s Čínou ještě složitější nejen v lidskoprávních otázkách. Přestože Obamův Bílý dům udělení Nobelovy ceny uvězněnému čínskému disidentovi oficiálně v krátkém **tiskovém prohlášení** přivítal, radost z toho pragmatický Obama zřejmě nemá. Vztahy s Čínou tím budou pro USA ještě složitější. Platí tedy otázka, zda je vůbec možné očekávat skutečný americký tlak na propuštění Liou Siao-po z vězení.

Na konci října 2010 se již objevují zprávy o přitvrzení Obamovy zahraniční politiky vůči Číně vzhledem k její neochotě spolupracovat s USA na výše zmíněných tématech. Otázka lidských práv ve vztahu mezi USA a Čínou nicméně dále zůstává nejasná.

Zdroje:

- Havel, Václav - Tutu, Desmond M. 2010. *If China frees Nobel winner, it will show its strength*. Washington Post. 22. října 2010. http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/10/21/AR2010102105090.html?nav=rss_opinion/columns.

- The Economist. *The next emperor*. 21. října 2010. [http://www.economist.com/node/17308123?Story_ID=17308123&fsrc=n-lw\[hig|10-21-2010|editors_highlights](http://www.economist.com/node/17308123?Story_ID=17308123&fsrc=n-lw[hig|10-21-2010|editors_highlights)

- Freedom Now: Our mission is to free prisoners of conscience through focused legal, political and public relations advocacy efforts. <http://www.freedom-now.org>

- Bork, Ellen. 2010. *Liu Xiaobo's Nobel Shows That Democracy in China is Possible and Preferable to Communist Rule*. The Weekly Standard, 16. října 2010. <http://www.foreignpolicy.org/node/25043>.

Úmluva o zákazu kazetové munice vešla v platnost

Václav Mlynařík

Úmluva o zákazu kazetové munice (dále jen Úmluva) vešla v platnost 1. srpna 2010 a stala se tak pro státy, jež ji ratifikovaly, závaznou. Doposud tak učinilo třicet osm z celkových sto osmi signatářských zemí. Také Česká republika připojila pod Úmluvu v prosinci 2008 svůj podpis, jímž přislíbila i brzkou ratifikaci. Bohužel, svému slovu nebyla ani po téměř dvou letech s to dostát. Význam Úmluvy lze spatřovat především ve čtyřech aspektech:

- smluvním státům zakazuje nejen jakékoli použití kazetové munice, ale také její vývoj, výrobu, skladování či přepravu a netradičně také spolupráci s nesmluvními státy ve věcech, kdy k nezákonnému zacházení s municí dochází;
- do systému dosavadních odzbrojovacích smluv zavádí prvky mezinárodního práva lidských práv, čímž posiluje pozici obětí zakázané munice;
- jasně smluvním státům ukládá povinnost zbavit se svých zásob kazetové munice transparentním způsobem šetrným k životnímu prostředí; a konečně
- zavádí systém spolupráce mezi smluvními státy pro případ, že se některému z nich nedostává prostředků na splnění povinností dle Úmluvy.

Kazetovou municí Úmluva definuje jako jakoukoli munici, která před dopadem uvolní množství menších výbušných projektilů, kromě elektronicky naváděné munice, jež se sama zničí, mine-li svůj cíl, nebo munice sloužící ke zmatení nepřítele či zničení výhradně elektronického vybavení (čl. 2 odst. 2). Její vysoká účinnost zajišťující v cílové oblasti téměř dokonalou likvidaci všeho živého, ji doposud stavěla na hranici zákonnosti - již Mezinárod-

ní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii v případě Milan Martić její užití v obydlených oblastech odsoudil pro nemožnost jejího přesného navádění, jež je v rozporu s principem distinkce mezi vojenskými a civilními objekty a principem minimalizace obětí z řad civilního obyvatelstva. Riziko ohrožení civilního obyvatelstva při použití kazetové munice dále zvyšuje skutečnost, že některé projektily, které po dopadu nevybuchnou (to se stává údajně až ve 30 % případů), fungují jako nášlapné miny a představují tak pro civilní obyvatelstvo trvalou hrozbu.

Skutečně revolučním aspektem z hlediska práva mezinárodního odzbrojení je kvalita asistence, již Úmluva garantuje obětem kazetové munice. Oproti jiným odzbrojovacím dohodám Úmluva totiž pojem oběti definuje nezvykle široce - kromě osob zraněných přímo zakázanou municí se vztahuje také na jejich rodinné příslušníky a dokonce i na příslušníky místních komunit. Cílem Úmluvy totiž není pouze zdravotní rehabilitace obětí, ale také jejich rehabilitace psychická, ekonomická a sociální. To vše v mezích principu rovnosti a nediskriminace mezi oběťmi. Úmluva dokonce explicitně vyžaduje, aby péče obětem poskytnutá byla v souladu s mezinárodně přijímanými standardy základních lidských práv blíže definovanými v Úmluvě o právech osob se zdravotním pojištěním (čl. 5). Tímto požadavkem tak dochází k nepřilíživému prolnutí mezinárodního práva lidských práv s právem mezinárodního odzbrojení.

Na základě výše uvedeného si lze představit, že proces důkladné implementace všech ustanovení Úmluvy je značně komplikovaný a potrvá roky či desítky let, než se podaří docílit kýženého stavu prostého rizik spojených s nežádoucími účinky použití kazetové munice. Pro zrychlení tohoto procesu obsahuje Úmluva ustanovení, jež podrobně popisují jak proces postupného ničení stávajících zásob nepoužité munice (čl. 3), tak odstranění nebezpečných nevybuchlých projektilů z dříve bombardovaných oblastí (čl. 4). V obou případech mají smluvní státy povinnost postupovat šetrně s ohledem na životní prostředí (čl. 3 odst. 2) a transparentně (čl. 7). Princip transparentnosti požadovaného odzbrojení, jenž umožňuje vhléd

do způsobu manipulace se zakázanými zbraněmi, je totiž nanejvýš důležitý pro efektivitu všech kontrolních mechanismů sledujících dodržování Úmluvy.

Pokud některý ze smluvních států není schopen dostát svým povinnostem daných Úmluvou, má právo žádat asistenci od ostatních smluvních států (čl. 6). Toto právo se vztahuje jednak na asistenci technickou při likvidaci zásob kazetové munice, jednak na pomoc humanitární spojenou spíše s péčí o oběti. Způsob pomoci nechává Úmluva na dohodě mezi státy, přičemž pro její poskytnutí nutně nevyžaduje formu mezistátní spolupráce, ale umožňuje také např. využití neziskových organizací nebo organizace Červeného kříže.

Přes složitost politické situace, v níž musí svou užitečnost ještě obhájit, znamená Úmluva významný krok vpřed a nezbývá než doufat, že stejný režim ochrany obětí přijmou i jiné mezinárodní odzbrojovací dohody. Vlastovkou, svědčící o tom, že budoucí vývoj práva mezinárodního odzbrojení by se mohl ubírat tímto směrem, budiž připravované znění Pátého protokolu k Úmluvě o některých druzích konvenčních zbraní, jenž obdobný systém zavádí i pro režim ochrany práv obětí této úmluvy z roku 1980.

Úmluva navazuje na tradici mezinárodních úmluv, které byly iniciovány takřkajíc „zespodu“ nevládními neziskovými organizacemi s globální působností jako je Mezinárodní výbor Červeného kříže nebo Amnesty International. Její ustanovení představují v mnoha ohledech vylepšení oproti stávající praxi zavedené staršími odzbrojovacími dohodami a dávají tak naději, že lidská práva obětí ilegálních zbraní budou lépe chráněna.

Zdroje:

- UNIDIR: *Implementing the Convention on Cluster Munitions*, Disarmament Forum, Vol. 1/2010.
- ICRC: *Humanitarian, Military, Technical and Legal Challenges of Cluster Munitions*, 2007.
- Landmine Action: *A Convention beyond Convention - Stigma, Humanitarian Standards and the Oslo Process*, 2008.
- www.clusterconvention.org

V listopadu se v Brně uskuteční konference *How to Communicate Politics*

Konference se koná 22. až 23. listopadu 2010 na půdě Fakulty sociálních studií MU. Cílem konference je kombinovat praktický a teoretický přístup k výzkumu v oblasti politické komunikace, politického marketingu a PR a zprostředkovat setkání odborníků v dané oblasti nejenom ze střední Evropy. Hlavní referát přednese profesor Phillipe Maarek z Université Paris Est - UPEC. Více informací najdete na stránkách www.iips.cz.

4) Česká republika a lidská práva

Problematické posuzování přípustnosti ústavních stížností ve vztahu k dovolání

Ivan Prouza

Evropský soud pro lidská práva vydal 12. října 2010 další – letos už šestý – rozsudek proti ČR, a to ve věci Adamiček proti České republice, č. 35836/05. Soud tentokrát konstatoval porušení povinnosti garantované článkem 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, tedy zaručení přístupu k soudu.

Český občan Richard Adamiček vedl již od roku 1996 občanskoprávní řízení, v němž se neúspěšně domáhal vydání bezdůvodného obohacení. Kritickým bodem se stalo posouzení přípustnosti Adamičkova dovolání a následné rozhodnutí o (ne)včasnosti podání ústavní stížnosti (usnesení sp. zn. III. ÚS 59/05).

ESLP podrobil kritice přepjatý formalismus, s nímž Ústavní soud k řešení této otázky přistoupil. Ústavní soud v napadeném usnesení odmítnul ústavní stížnost stěžovatele jako zčásti (proti rozhodnutí odvolacího soudu a soudu prvního stupně) opožděně podanou, ne-

boť předchozí dovolání podané k Nejvyššímu soudu považoval za ex lege nepřipustné. Údajná nepřipustnost ex lege se přitom zakládala na judikatuře NS, a to i když dovolací soud rozhodoval „v režimu“ ustanovení § 239 odst. 2 občanského soudního řádu [jemuž nyní odpovídá § 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř].

Posuzování přípustnosti dovolání a jeho vztah k následné ústavní stížnosti tak nadále zůstává dle štrasburského soudu problematické. Před několika lety přitom byla právní úprava zakotvená v zákoně o Ústavním soudu na základě řady dřívějších kritických rozhodnutí ESLP (například Zvolštlí proti České republice, rozsudek ze dne 12. 11. 2002, č. 46129/99) v této souvislosti novelizována (zákonem č. 83/2004 Sb., který nabyl účinnosti dne 1. dubna 2004).

Na závěr Soud přiznal stěžovateli částku 790 € jako náhradu nákladů řízení, přičemž dodal, že případnou imateriální újmu kompenzovalo samotné projednání věci Soudem a jeho formulované závěry. ESLP tedy pokračuje ve své kritice českých procesních „kliček“ a snaží se prosadit v zájmu ochrany práv spíše vstřícný přístup soudů směřující k meritornímu projednání věci.

Ústavní soud ČR, Brno, foto: archiv

Pokroky v odstraňování diskriminace žen v České republice?

Alžběta Kondelová

Dňa 14. oktobra 2010 prerokoval Výbor pre odstránenie diskriminácie žien Štvrtú a piatu periodickú správu Českej republiky o naplnení Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien za obdobie od 1. januára 2004 do 31. júla 2008.

Správa reflektovala odporúčania výboru na základe predchádzajúceho periodického hodnotenia plnenia dohovoru. Konštatuje mnohé legislatívne zlepšenia ako prijatie antidiskriminačného zákona, úpravu zákonníka práce či novelizáciu zákona o nemocenskom poistení. K zlepšeniam podľa dokumentu došlo i na poli ochrany pred domácim násilím, bolo spustených viacero programov na odstránenie stereotypov a k zlepšeniu podmienok došlo aj v oblasti zlučovania práce a materstva. Zásadným negatívom, ktoré správa naláza, je fakt, že podiel žien participujúcich na výkone verejných funkcií a ich zapojenie do politického rozhodovania sú stále nízke.

Výbor pre odstránenie diskriminácie ešte pred prejednaním správ adresoval zástupcom Českej republiky dodatočné otázky ku kritickým bodom, kam zaradil prístup k podporovaniu rovnosti u menšín (najmä rómskej menšiny), efektívnosť opatrení prijatých k odstráneniu stereotypov či k zvýšeniu zastúpenie žien v politike. Kriticky sa vyjad-

ril tiež k faktu, že Česká republika neratifikovala Dohovor o potlačaní organizovaného zločinu ako nástroj boja proti obchodu s ľuďmi a prostitúciou. Počas rokovania v Ženeve smerovali kritické komentáre najmä k spomínanému nízkemu podielu na politickom rozhodovaní a tiež k problematike strelizácií. Doterajšie odporúčania Výboru, týkajúce sa odškodnenia a novej právnej úpravy, totiž stále nie sú naplnené. Definitívne záverečné odporúčania pre Českú republiku však budú publikované až koncom októbra.

Zdroje:

- Čtvrtá a pátá periodická správa o plnění Úmluvy OSN o odstránění všech forem diskriminace žen za období od 1. ledna 2004 do 31. července 2008 (<http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/4-5-CEDAW.pdf>).
- Vyjádření České republiky k Seznamu problémů a otázek k posouzení pravidelných zpráv předložených Výborem pro odstránění diskriminace žen (<http://www.vlada.cz/cz/ppov/zmocnenec-vlady-pro-lidska-prava/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/cedaw/priprava-obhajoby-cedaw-2010-70235/>).
- Výbor pro odstránění diskriminace žen: Seznam problémů a otázek k posouzení pravidelných zpráv. Česká republika (<http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/ministri-pri-uradu-vlady/michaelkocab/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Seznam-problemu-a-otazek-k-posouzeni-pravidelnych-zprav.pdf>).
- Výbor OSN projednal zprávu České republiky o pokroku při odstraňování diskriminace žen (<http://www.vlada.cz/cz/ppov/zmocnenec-vlady-pro-lidska-prava/aktuality/vybor-osn-projednal-zpravu-ceske-republiky-o-pokroku-pri-odstranovani-diskriminace-zen-77115/>).

Vyšel nový komentář k Ústavě ČR

Ladislav Vyhnánek, člen Centra pro lidská práva a demokratizaci, je jedním z autorů nového komentáře Ústavy České republiky, který vydalo nakladatelství Linde Praha. Součástí komentáře je obsáhlý a aktuální přehled judikatury, který názorně ukazuje fungování ústavního systému České republiky. Publikace je určena pro právníky, studenty práv a dalších společenských věd, politiky a koneckonců i pro nejširší laickou veřejnost. Mezi další autory patří Vojtěch Šimíček, Radovan Suchánek, Pavel Molek, Milan Podhrázký, Jan Filip a Lenka Bahýřlová.

Více informací o knize získáte [zde](#).